

RESTITUTIO INOCHENTIE MICU-KLEIN

VIORICA BICA

icabica@yahoo.fr

Biblioteca Municipală „Octavian Paler” – Făgăraș

RESTITUTIO INOCHENTIE MICU-KLEIN

RÉSUMÉ

C'est au XVIII-e siècle, que la notion de la latinité des Roumains a été politisée sous l'influence des Lumières en Transylvanie, de l'uniatisme et de L'Ecole transylvaine (Școala Ardeleană). La formation des élites transylvaines a été déterminante quant à la pénétration des nouvelles idées du Grand Siècle. Le précurseur de la thèse de la continuité au XVIII-e siècle a été l'évêque gréco-catholique, I. Micu-Klein. La thèse roumaine transylvaine avait pour objectif principal de montrer l'ancienneté des Roumains par rapport aux trois nations magyare, saxonne et sicules (szekely en hongrois, secui, en roumain) représentée à la Diète transylvaine selon le principe médiéval de l'Union des trois nations-Unio trium nationum-. Micu-Klein adresse plusieurs mémoires à la cour de Vienne afin d'obtenir la reconnaissance de la quatrième nation à la Diète de Transylvanie. Les quatre cultes reconnus (religiones receptae), catholique, calviniste, luthérien et unitarien ont été reconnus. L'orthodoxie a été le cinquième culte toléré. En 1699 par la Paix de Karlovitz, la Transylvanie est définitivement aux mains des Habsbourgs. En 1697 apparaissent les premières manifestations de l'uniatisme. Le Diplôme Léopoldien de 1699 garantit l'égalité des Grecs, c'est-à-dire des orthodoxes passés sous la juridiction de Rome avec les catholiques romains. L'Union est confirmée en 1701 par Le Second Diplôme Léopoldien. Il s'agissait de rattacher à Vienne les orthodoxes roumains dans le contexte de la Contre-Réforme et de l'intégration de la Transylvanie dans l'empire hasbourgeois. C'est ainsi qu'ont apparu les uniates dont l'évêque I. Micu-Klein a été à l'origine de l'essor de la thèse de la continuité latine et des revendications de la quatrième nation dans la Diète transylvaine. L'union de la majorité des Roumains orthodoxes de la Transylvanie à l'Eglise de Rome (1697-1701) a été, pour les Roumains une véritable fenêtre ouverte vers l'Europe occidentale. Tout en établissant son siège à Blaj en 1737, l'évêque gréco-catholique Ioan Inochentie Micu-Klein désirait y créer un important centre ecclésiastique, culturel et politique pour les Roumains de Transylvanie. Les anciens privilèges que les princes de Transylvanie avaient octroyés étaient maintenus. Restaient en outre en vigueur les anciennes lois (Tripartitum de Werböczi, les Aprobatae et les Compilatae), tout comme l'organisation administrative. Les privilèges des Szeklers et des Saxons étaient renouvelés. L'évêque Inochentie Micu-Klein a lutté toute sa vie pour obtenir l'application des promesses faites aux Roumains. Il rédigea 24 mémoires pour les adresser à la Cour de Vienne et bien d'autres encore à la Diète transylvaine. En

voilà les points les plus importants: Les Roumains ne devaient plus être tenus pour simples tolérés, mais être pourvus de droit égaux aux autres habitants de la Transylvanie; ils devaient être déclarés comme la quatrième nation constitutionnelle; ils devaient avoir leurs représentants à la Diète, au gouvernement et dans les fonctions publiques; le bas peuple romain devait jouir des mêmes droits que les autres nations. A l'appui de ces revendications, Micu-Klein a invoqué le droit historique, l'origine, l'ancienneté et la continuité des roumains en Dacie. L'Impératrice Marie-Thérèse fit envoyer les mémoires de l'évêque à la Diète de Cluj. Les Hongrois se refusèrent à les mettre en discussion tout en exprimant leur refus par des paroles offensantes. L'évêque Micu-Klein s' est installé à Rome où il est mort sans obtenir satisfaction.

Mots-clé: latinité, bibliothèque, religion, nation, loi, droit, La Diète.

Forța creatoare și originalitatea unei culturi rezidă în ”capacitatea de asimilare și reconstrucție, în deschidere benefică față de adevăratele surse de creație arhetipală”¹. Rațiunea de a fi a culturii române este aceea de a se integra în cultura europeană, întrucât poartă în sine și cu sine o vastă bogăție spirituală.

Dialogul cu Europa, ”fructuos și masiv, a favorizat progresul general al iluminismului și expansiunea lui în societatea românească, a modelat filonul cultural tradițional, estompându-l în unele articulații, amplificându-l în altele, într-o primă și nu lipsită de valoare tentativă de sinteză ce-și propunea elaborarea unui nou model cultural național, în demersul general al culturii române de integrare într-o nouă universalitate de pe pozițiile individualității naționale”². Secolul Luminilor, cu variantele sale – *Enlightenment*, *Lumières*, *Aufklärung* –, se bazează pe conceptele: rațiune, progres, experiență, natură, libertate, înlăturarea gândirii dogmatice, a prejudecăților. ”Conceptul fundamental al epocii, al spiritului care plutește și se întinde, cucerind spații și conștiințe, monarhi și colectivități, provincii și țări, îl constituie *Lumina*, cu opera pe care aceasta o inspiră: *Luminarea*”³. Adrian Marino consideră dualismul *Lumină* - *Luminare* ca fiind idealul epocii. ”*Enciclopedia iradia, traversând Europa*”, așa după cum va scrie P. Hazard. Pentru secolul cartezian, rațiunea era suverană, pentru iluminiști, omul ca purtător al rațiunii. Rațiunea și istoria refac unitatea originară a omenirii. În virtutea unei autentice conștiințe istorice, iluminismul postulează rațiunea istorică. Din acest punct de vedere, noțiunea de *luminare* implică și ideea de progres. Spiritul *Luminilor* este cel al rațiunii, al binelui, al adevărului. Școala Ardeleană ”ne apare

---

¹ Alexandru Tănase, *O istorie umanistă a culturii române*, vol. I, Iași, Editura Moldova, 1995, p. 24.

² *Ibidem*, p. 208.

³ *Ibidem*, p. 209.

ca varianta românească majoră a acțiunii transformative de amploare continentală începută în Renaștere”⁴. Este ”al doilea masiv al culturii românești, înălțat pe tot întinsul Transilvaniei în ultimul pătrar al veacului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului următor. Din cuprinsul acestui masiv răsar câteva piscuri ce domină relieful, dar marea forță și victoria mișcării au stat în capacitatea ei de a solidariza, cu un crez și un stil, câteva generații la rând, o întreagă armată de cărturari, uniți și ortodocși, animați de același ideal al luminării și ridicării intelectuale a poporului român”⁵.

Pe fundalul istoric se proiectează profilurile Școlii Ardelene. Gândirea acestor intelectuali se datorează condițiilor în care transilvănenii și-au dus la îndeplinire aspirațiile secolului al XVIII-lea. Principat inclus în Imperiul hasburgic, Ardealul se găsea politic sub regimul absolutismului lăsat, instaurat de împăratul Iosif al II-lea. Constituită din 1437 în *Unio trium nationum*, nobilimea etniilor minoritare – unguri, secui, sași –, se opunea includerii românilor în rândurile *națiunilor politice*, considerându-i *tolerați* în propria lor țară. Dieta transilvană bloca aplicarea hotărârilor în favoarea lor, luate la Viena. Absolutismul imperial austriac și-a consolidat stăpânirea încercând să atragă de partea sa poporul român, căruia i se promiteau privilegii în schimbul unirii cu Biserica catolică. Poporul român acceptă, în parte, unirea cu Biserica Romei. ”Din acest moment, factorii care determină, în chip mijlocit sau nemijlocit, desfășurarea gândirii românești în Transilvania, vor forma împreună o constelație din ce în ce mai amplă și mai complexă cu cât înaintăm în veac”⁶. Secolul al XVIII-lea este pentru românii din Transilvania, un secol de ”trezire, coloana de susținere a boltei de templu ce trebuia durat”⁷.

Cel dintâi care ”emite tezele fundamentale și trasează programul de acțiune – politic, social și cultural al Școlii Ardelene”⁸, este Ioan Inochentie Micu-Klein (1692-1768).

Ioan Chindriș și Niculina Iacob, autorii celei de-a doua ediții a lucrării lui Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Inocențiu Klein (1728-1791)*, aveau să consemneze: ”În jurul anului 1900, Biserica Română Unită cu Roma era înfiorată de o efervescență culturală aparte, prilejuită de evenimentul jubiliar al împlinirii a 200 de ani de la intrarea românilor ardeleni în familia confesiunilor catolice de rit bizantin. Vizibilitatea acestei mișcări omagiale la nivel național, anterioară unirii politice efective de la 1918, a fost asigurată de o generație de

⁴ Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, București, Editura Iriana, 1994, p. 92.

⁵ George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, București, Editura Științifică, 1969, p. 297.

⁶ Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, Editura Științifică, 1966, p. 227.

⁷ Mircea Zăciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, Editura Dacia, 1973, p. 14.

⁸ G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 304.

erudiți din aria Blajului, discipoli ai marilor cărturari de la mijlocul secolului al XIX-lea, un Timotei Cipariu sau un Ioan Micu Moldovan, la rândul lor formați în tradiția novatoare a Școlii Ardelene din secolul al XVIII-lea. În viața culturală, continuu ascensivă a românilor ardeleni de după Unirea cu Roma de la 1700, era acum în floarea vârstei de creație, o a treia generație de scriitori remarcabili, tributari impulsurilor metodologice specifice unei epoci pitorești și frământate asemenea tuturor pragurilor dintre secole, câte s-au manifestat în mileniile creștine ale Europei. Acum s-a realizat la Blaj, prin munca titanică, vreme de 25 de ani, a profesorului Victor Smigelschi, o variantă românească a „Bibliei” după „Septuaginta” tradusă de Samuil Micu la 1795 cu un număr impresionant de adnotări și comentarii, care a rămas însă, până astăzi în faza de manuscris. Arhidieceza metropolitană de Alba Iulia și Făgăraș i-a onorat momentul jubiliar printr-o ediție monumentală a șematismului instituției, tipărit la Blaj în anul 1900”⁹.

Prin monografia sa, Augustin Bunea a oferit ”modelul pozitivist al unei premiere istoriografice dezvăluindu-și atașamentul față de modalitatea reconstitativă a trecutului prin fidelitatea față de documentul material, în cuvine ilustrative pentru un crez literar”¹⁰. S-a păstrat manuscrisul, pe care îl deține Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca. Pe parcursul celor optsprezece capitole, Augustin Bunea este preocupat ”aproape constant de o hermeneutică pe cât posibil largă a stării politice, sociale, instituționale și culturale”¹¹.

Inochentie Micu-Klein s-a născut în anul 1692 într-un sat de la poalele Carpaților Meridionali, Sadu, străveche așezare românească, datată din 1210. În documentele vremii se preciza că în oastea comitelui Ioachim al Sibiului se aflau, alături de sași și secui, mulți români, ca ”păzitori ai cetăților de graniță”¹². Așezat în *Fundus regius*, teritoriu atribuit sașilor, Sadu era un sat de oameni liberi. În Transilvania acelor vremi, cu ”constituțiile ei feudale, cu împărțirea principatului în teritorii ale națiunilor politice între care se numărau numai nobilii echivalați cu ungurii, secuii și sașii, solicitantul la înnobilare din rândurile populației românești, lipsită de constituție de un teritoriu propriu și socotită doar tolerată, nu avea posibilitatea opțiunii: ca viitor nobil el este obligat să-și adapteze numele la specificul națiunii de pe teritoriul căreia provine și din care, formal, va face

---

⁹ Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Inocențiu Klein (1728-1791)*, ed. a 2-a, realizată prin confruntarea cu manuscrisul original de Ioan Chindriș și Niculina Iacob, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2012, p. 5.

¹⁰ *Ibidem*, p. 31.

¹¹ *Ibidem*, p. 21.

¹² Aurel Dumitrescu-Jippa, Nicolae Nistor, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, Cluj, Editura Dacia, 1976, p. 23.

parte”¹³. Originară din *scaunul săsesc* al Sibiului, familia Micu devine, prin înnobilare, Klein, la care se adaugă desinența nobiliară *de Sad*. Inochentie Micu urmează liceul iezuit din Cluj între anii 1719-1724, apoi studiile teologice din Târnavia, unde obține una dintre cele douăsprezece burse instituie de cardinalul L. Kollonich pentru copiii de români uniți. În biblioteca mănăstirii iezuiților a aprofundat lucrările eclesiastice ale cărturarului Nicolae Olahus. Extrasele din *Instructiones pastorale sad clerum (Instrucțiuni pastorale către cler)*, *Catholicae ei Christianae religionis praecipua quaedam capita (Câteva capitole privitoare la principiile creștine catolice)*, îi largesc orizontul cunoașterii. Cărturarul Nicolae Olahus va fi un mentor în misiunea lui de a aduce ”*egala îndreptățire a românilor cu celelalte națiuni conlocuitoare din Transilvania*”¹⁴.

Disputele religioase între uniți și neuniți au generat neînțelegeri între români. Cei care aderaseră la Unire erau sprijiniți de autoritățile imperiale ca și de cele ale Principatului transilvan, de Guvern și Dietă, alcătuite din reprezentanți ai naționalităților privilegiate, unguri, secui și sași. Prevederile Diplomei leopoldine din 1701 erau încălcate. În 29 octombrie 1727, episcopul de Făgăraș, Ioan Giurgiu Patachi, s-a stins. Scaunul episcopal a rămas vacant cinci ani. În acești ani, mulți români au părăsit biserica unită și au adus preoți neuniți de la episcopul sârbesc din Arad și de la episcopul neunit Dosoftei din Maramureș. La 17 aprilie 1728, împăratul Carol al VI-lea a ordonat Guvernului transilvan să aleagă un nou episcop unit. În sinodul convocat la Alba-Iulia în data de 4 iunie, s-au prezentat trei candidați: I. Hodermarszky, fost episcop de Munkacs al rutenilor uniți, Ion Micu din Sadu, student în anul IV la Seminarul din Târnavia, și Ladislau Hatos, protopop unit de Făgăraș. A fost ales Ion Micu. În 25 februarie 1729 a fost numit consilier imperial și episcop de Făgăraș. La biserica *Maicii Înlăcrimate* din localitatea Pecs, a fost hirotonit preot.

A doua etapă spre episcopat, a fost Munkacs. Aici a intrat în ordinul călugăresc al Sfântului Vasile cel Mare, schimbându-și numele în Inochentie. După un an de inițiere, Curia romană a transmis Bula de consacrare. Inochentie Micu-Klein a fost uns episcop. Funcția de episcop îi va facilita ascensiunea. În Transilvania, aderenții la uniație se bucurau că îl vor avea alături. Românii fuseseră îndepărtați de la legea strămoșească cu promisiunea acordării de drepturi cuprinse în actul sinodal din 1700 și în cele două diplome leopoldine din 1699 și 1701. Reprezentanții celor trei națiuni politice privilegiate ale Transilvaniei, sprijiniți de Dietă și Guvern, nu respectau prevederile celor două diplome leopoldine.

Inochentie Micu-Klein a conștientizat că, deși Viena nu simpatiza nobilimea ungară din Transilvania, majoritar calvină, nu va putea interveni pe

---

¹³ I. Lungu, *op. cit.*, p. 78.

¹⁴ Corneliu Albu, *Pe urmele lui Ion-Inocențiu Micu-Klein*, București, Editura Sport-Turism, 1983, p. 94.

deplin, pentru a nu zdruncina structura politică și economică a Principatului. Va recurge la redactarea memoriilor în latină în care solicita aplicarea celor două diplome care fundamentau actul uniației. Nu a primit niciun răspuns. Atunci s-a decis să se ducă la Viena, în audiență la împărat. Cele opt petiții și memorii cuprindeau drepturile clerului și ale Bisericii române unite, așa cum fuseseră stabilite în cele două diplome leopoldine din 1699 și 1701. Episcopul de Făgăraș și-a impus drepturile ce i se cuveneau, conform demnității sale. Împăratul îi va conferi titlul de baron de Szad (Sad) și o emblemă cu însemnele: un scut militar care avea în partea de jos o diademă regească și două aripi de vultur, iar în partea superioară crucea de aur; deasupra scutului, un coif militar, acoperit cu altă diademă regească, așezată între mitră și cârja episcopală. Ferm, a expus împăratului Carol al VI-lea problemele românilor din Transilvania. Cele trei națiuni recunoscute și cele patru religii *recepte* au reprezentanți în Dieta principatului, doar românii nu aveau un reprezentant care să le apere interesele. În 11 decembrie 1732, împăratul Carol al VI-lea a semnat ordinul către Guvernul Transilvaniei în baza căruia episcopul românilor, consilierul și baronul Inochentie Micu-Klein de Sad, va face parte din Dietă și congresele publice. În urma audiențelor la împărat a solicitat ca românii din Transilvania să fie supuși jurisdicției sale. A dispus înființarea unei mănăstiri pe lângă episcopia Făgărașului. Aderarea religioasă însemna pentru el preschimbarea din *plebs valahica* în *natio valahica*. În acțiunea de consolidare a uniației, avea nevoie de sprijinul clerului. Estima înființarea unui Seminar similar cu cel din Târnăvia, cât și a unei mănăstiri de rit grecesc (bazilitană). La Viena, la Curtea aulică imperială, și-a expus toate aceste solicitări. Călugării bazilitani îl vor reprezenta în regiunile mai îndepărtate, să propage Unirea cu Roma și, prin școli, să răspândească lumină în rândurile poporenilor.

Fostul episcop Ioan Giurgiu Patachi a fost animat de aceleași năzuințe, dar i-au lipsit mijloacele materiale. A reușit doar să construiască clădirea curții episcopale de la Sâmbăta de Jos. Împăratul Carol al VI-lea a fost interesat de propunerile lui Inochentie Micu-Klein. S-a ajuns la concluzia că Făgărașul era situat la marginea principatului. *Fiscalul împărătesc* Petru Dobra l-a îndrumat să solicite, în schimbul domeniilor de la Gherla și Sâmbăta de Jos, domeniul de la Blaj, care aparținea Fiscului. În primăvara anului 1737, reședința lui Inochentie Micu-Klein a fost mutată la Blaj. Aici, Inochentie Micu-Klein ”și-a îndeplinit în mod strălucit misiunea de ierarh și slujitor al bisericii sale pe toate planurile: sacerdotal, pastoral, administrativ și cultural. Este întemeietorul nu doar al Blajului ca reședință a confesiunii române unite cu Roma și al catedralei cu cel mai impozant iconostas răsăritean din țară ci și al structurilor instituționale care trebuiau să anime noul centru de iradiere spirituală”¹⁵.

---

¹⁵ A. Bunea, *op. cit.*, p. 9.

Conscripția din 1733 a românilor din Transilvania ”scoate puternic în lumină temeiul noii gândiri a episcopului prin geografia densă, numeric și omniprezentă teritorial a acestora, conduși spiritual de o elită clericală formată din 2200 de preoți și în jur de 30 de protopopi”¹⁶. La 30 martie 1738 s-a semnat cu arhitectul curții imperiale, Martinelli, un contract în valoare de 60.000 florini. La 21 august a fost emis decretul prin care domeniul Blajului a fost atribuit Bisericii române unite, cu un venit de 60.000 de florini anual. Domeniului Blajului i s-au atribuit comunele Mănărade, Spătac, Cergăul Mare, Tiur, Veza și Ciufud din comitatul Alba, precum și Sâncel, Petrisat, Iclod, Pănade, Șona și Spini din comitatul Târnava. Decretul prevedea ca veniturile domeniului să fie împărțite în două părți egale între episcopie și mănăstire. Mănăstirea era obligată să aibă unsprezece călugări bazilitani, douăzeci de alumni (elevi bursieri) greco-catolici la Seminarul ei și alți trei la Colegiul de Propaganda Fide. Cheltuielile de călătorie urmau să fie suportate de lăcașul blăjean, iar cele de întoarcere, de Colegiu.

În timpul celei de-a doua călătorii la Viena, din anii 1734-1735, Inochentie Micu-Klein cumpără de la un negustor din Petersburg o copie din ultima lucrare neterminată a lui Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor*, pledoarie pentru originea poporului român din Dacia Traiană (*Dacia Ripensis*), asociată cu Dacia lui Aurelian (*Dacia Mediteranee*). Lucrarea istoricului va avea o adâncă înrăurire asupra lui Inochentie Micu-Klein. În memoriile sale către Curtea aulică sau către împărat, nu face, însă, nici o referire la Dimitrie Cantemir. După bătălia de la Stălinești (1711), Dimitrie Cantemir s-a refugiat în Rusia și a devenit consilier al țarului. Din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, Austria și Rusia își disputaseră teritoriile otomane din Europa și, ca *ultima ratio*, Constantinopolul. În acel timp, trimiși ai românilor care nu aderaseră la Unirea cu Biserica Romei, au fost în Rusia pentru a obține sprijin material și politic de la Moscova și Petersburg. Viena nu putea să tolereze asemenea relații. Au fost arestați români, iar ambasadorul rus, contele Mihail Petrovici Bestujev Riumin, care sprijinise românii ortodocși din Transilvania, a fost forțat să părăsească Viena.

Prin pacea de la Belgrad (1739), Austria este constrânsă să părăsească Oltenia. Prin urmare, calea spre sud i-a fost barată pentru un secol și jumătate (1879). De aceea s-a hotărât să alcătuiască o comisie la Cluj pentru a se pronunța asupra cererilor episcopului român. Ioan Inochentie Micu-Klein a intrat în Dieta Transilvaniei cu drepturi depline, în ziua de 26 februarie 1733. De la început a abordat chestiunea recunoașterii drepturilor românilor uniți, așa cum au fost formulate în diplomele leopoldine. Președintele comisiei, generalul conte Wallis, l-a chestionat asupra loialității sale față de adeziunea la Biserica Romei. La 25 iunie 1733, Dieta a recomandat să se efectueze un recensământ menit să conscrie pe toți

---

¹⁶ *Ibidem*, p. 27.

preoții români, satele și localitățile românești. Numărul preoților neuniți era de 458, iar al uniților de 2.742¹⁷. În conscripția lui Ioan Inochentie Micu-Klein nu erau cuprinse comunele din Țara Bârsei, nici suburbia Brașovului, deoarece credincioșii de acolo nu țineau de jurisdicția sa, ci de cea a Valahiei austriece (Oltenia, ocupată de austrieci). Conscripția lui Inochentie Micu-Klein a fost publicată de Nicolae Togan în 1888 și de Augustin Bunea în 1900. Prin decretul împăărătesc din 24 octombrie 1735, drepturile clerului român unit urmau să fie respectate. În 11 mai 1736, Inochentie Micu-Klein înaintează împăratului o nouă petiție, cu douăsprezece puncte: ”(...) *preoții câți sunt în lipsă să fie scutiți de sarcinile publice; toți preoții de ritul grecesc să atârne numai de episcopul unit, nu de un episcop străin neunit; persoanele bisericești să nu mai fie chemate în judecată înaintea forului secular; preoților să li se dea porțiune canonică; fiii lor și ai mirenilor să nu mai fie împiedicați de la frecventarea școlilor; să se restituie bisericii greco-catolice pământurile răpite de domnii de pământ; chiar și iobagii, dacă vor fi citați înaintea forului bisericesc, să nu fie împiedicați a se prezenta; taxe, onorarii și altfel de contribuții să nu se pretindă de la preoții uniați, aceștia să nu mai fie scoși din oficiu de către mireni, nici să nu se pună în locul lor persoane „schismatice”; de decime, încartiruiți și cărașii, să fie scutiți; românii, mai ales cei din „Fundus regius” (Săsimi) să nu mai fie opriți de la păduri, ape, munți și alte pământuri de care s-au folosit mai înainte și să nu mai fie împiedicați de la practicarea meseriilor, preoții prejudiciați în drepturile lor să fie despăgubiți; românii să plătească decime la proprii lor preoți, nu la cei de altă confesiune; în zilele lor de sărbătoare să nu fie siliți să lucreze la oameni de altă confesiune; nici un mirean să nu se amestece în cauze aparținând jurisdicției episcopicești; când uniții sunt acuzați, să nu se hotărască în legătură cu ei și despre ei, în absența lor; diploma leopoldină, a doua, să se cerceteze în toate prevederile ei, va să zică și în punctul care le asigură românilor uniați intrarea în Dieta principatului”.*

Micu-Klein nu concepea uniația fără *natio valahica*. La 29 martie 1738, episcopul a înaintat un protest împotriva proiectului comisiei Dietei reacționare. După moartea lui Carol al VI-lea, în 10 octombrie 1740, I. Micu-Klein își pierde un binevoitor. Uneltirile Dietei din anul 1740 l-au convins că nu va putea obține recunoașterea națiunii sale ca egal îndreptățită cu națiunile maghiară, secuiască și săsească. Obținerea de drepturi pentru ca *plebs valahica* să devină o *natio valahica* în Transilvania, nu se concretizase din cauza opoziției nobililor, a Dietei.

Carol al VI-lea urmasa la domnie după moartea fratelui său, Iosif I (1705-1711), tată a trei fiice. Noul împărat nu a avut ca descendenți un urmaș de sex masculin care să-i poată fi moștenitor, ci numai o fiică, Maria Tereza. Pentru a

---

¹⁷ Apud David Prodan, *Lupta lui Inochentie Micu pentru ridicarea politică a românilor*, în ”Istoria României”, vol. III, București, 1964.

excluse de la tronul Austriei pe fiicele fratelui său, Iosif, a promulgat în 1713 *Pragmatica Sanctiune*, pentru ca fiica să fie instituită ca moștenitoare a tronului Austriei. După moartea lui Carol al VI-lea, dușmanii Austriei nu au respectat *Pragmatica Sanctiune*. Liga alcătuită din Franța, Spania, Prusia, Bavaria, Sardinia și Saxonia, urmărea dezmembrarea Austriei și acapararea teritoriilor. Războiul de succesiune a durat opt ani (1740-1748). Pacea de la Aix-la-Chapelle nu a adus Austriei pierderi mari. Încă din primul an de domnie, Maria Tereza a câștigat sprijinul nobilimii ungare. I s-au impus condițiile: împărăteasa să nu mai guverneze Transilvania ca principesă, ci ca regină a Ungariei, și Transilvania să se unească cu Ungaria. Printre legile votate de Dieta din 29 octombrie 1741, s-a numărat și aceea prin care Transilvania aparținea coroanei Sf. Ștefan. Comitatele Crasna, Solnocul de Mijloc, Zarandul și districtul Cetății de Piatră (Chioarul) vor face parte din Ungaria.

În august 1742 Inochentie Micu-Klein se afla la Viena în audiență la împărăteasă. I-a solicitat confirmarea celei de-a doua Diplome leopoldine din 1701, care acorda românilor din Transilvania drepturi politice: ridicarea lor la rang egal cu celelalte trei națiuni recunoscute prin *Unio trium nationum*, *Tripartitum*, *Aprobatae*, *Compilatae*. Suverana a trimis petițiile și memoriile episcopului Cancelariei aulice transilvane. La rândul său, Klein a cerut formarea unei comisii aulice imperiale. Fusesse informat de agentul său vienez că demersurile ar avea mai multe șanse dacă ar promite un regiment de infanterie util Mariei Tereza. Episcopul a oferit regimente românești, dar a pus condiția ca ele să fie conduse de ofițeri români. Rescriptul imperial din 9 septembrie 1743 confirmă Diploma leopoldină din 16 februarie 1699, dar refuză s-o confirme pe cea din 19 martie 1701, considerată potrivnică claselor dominante ale Transilvaniei. În Dietă, adversarii lui Inochentie Micu-Klein au cerut respectarea a trei măsuri umilitoare pentru episcop. Dieta era indignată de dese plângeri împotriva ei și cerea ca episcopul român să nu se mai adreseze direct aulei transilvane sau celei imperiale. Împărăteasa a aprobat. Ca urmare, lui Klein i s-a interzis să mai părăsească Blajul fără încuviințare prealabilă. Orice demers la Viena va fi făcut numai prin agentul său oficial. I s-a rezervat doar dreptul de curier pentru rescriptul din 9 septembrie 1743 ce urma să fie predat Dietei transilvane pentru a nu-și prelungi șederea la Viena în vederea redactării altor cereri și memorii care ar leza augusta curte. Cea de-a treia restricție viza cercetarea anuală a taxelor încasate de la cler. Klein înaintează Mariei Tereza un memoriu ce cuprindea interdicțiile Dietei. Va fi susținut de nunțul papal, de personalități din înalta aristocrație, cât și de clerul din Principat, care înaintează Curții aulice transilvane, în august 1743, un memoriu în favoarea reprezentantului lor aflat la Viena.

Memoriul, în latină, *Supplex Libellus*¹⁸ din 1743, redactat în douăsprezece capitole, este ”*sinteza supremă a scopurilor punctuale*”¹⁹ pentru care Inochentie a pledat în climatul politic al Principatului. Este o ”*declarație de independență*” a românilor față de puterea politică străină din Transilvania și afirmarea lor ca națiune, în dialog direct cu puterea supremă de la Viena. Arhitectura memoriului ”*focalizează sinoptic și convingător „greutățile și rugămințile” poporului român sub lupa unor argumente luate din dreptul divin revelat de Scriptură, din sfinții părinți și elaboratele soboarele paleocreștine și moderne, din dreptul canonic, legile morale și din textele politice recente, referitoare la problematica drepturilor românești prin prisma Unirii cu Roma*”²⁰. Egalitatea clerului românesc cu celelalte confesiuni recunoscute, este revendicată pe baza concretă a politicilor europene ale Vaticanului de susținere a Unirii cu Biserica catolică. În viziunea ierarhului român, fără un cler puternic, era imposibilă construirea națiunii moderne: ”*Națiunea noastră să fie declarată ca a patra națiune receptă în Transilvania și în părțile anexate ei. Să fie acceptată în Guberniu și în stări, să aibă vot în provincie, să fie părtașă la obligații și beneficii ca și celelalte națiuni recepte*”²¹. Acesta este miezul memoriului, bazat pe articolul 3 din *Secunda Leopoldina* de la 1701.

Publicarea și aplicarea prevederilor celei de-a doua Diplome leopoldine – *Secunda Leopoldina* –, au fost, însă, respinse. Dieta avea să dezbată articolele VI și VII, referitoare la români. Articolul VI a fost aprobat de Maria Tereza: ”*toți uniții de ritul grecesc să facă parte din staturile și ordinele celor trei națiuni și toți, fără deosebire de poziție, să se bucure de toate lefii și drepturile țării și de toate privilegiile emanate de la împărații Leopold I, Iosif I și Carol al VI-lea, nu numai în privința religioasă ci și în privința politică și civilă*”²². Dieta a amendat directivele împărătesei: ”*nicidecum nu se poate înțelege că și țărani români să fie primiți în vreuna din națiunile recunoscute. Nobilii români însă se pot număra între națiunile recepte și anume ei se pot încorpora în acea națiune pe al cărui teritoriu își au locuința fixată prin câștigarea averii imobile, dar nicidecum nu pot constitui a*

¹⁸ Titlul întreg: *Supplex Libellus Precum et Gravaminum Cleri, Populique Romano-Valachici per Transylvaniam, et Partes eidem Reincorporatas Uniti pro condignis remedijs, et consolatione ante Thronum Sacratissimae Regiae Hungaricae, et Bohemicae Majestatis de genu prostratorum*, apud D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, ediție nouă cu adăugiri și precizări, București, 1984, p. 435.

¹⁹ Școala Ardeleană, III, 240 de ani de la moartea marelui arhiereu și luptător național Ioan Inochentie Micu-Klein 1768-2008, volum coordonat de Ioan Chindriș și Ciprian Ghișa, Oradea, 2009, p. 17.

²⁰ *Ibidem*, p. 17.

²¹ *Ibidem*, p. 18.

²² C. Albu, *op. cit.* Apud A. Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Inocențiu Micu Klein, 1728-1751*, Blaj, 1900, p. 100.

*patra națiune distinctă de cele trei națiuni vechi recepte*²³. Articolele VI și VII au fost înaintate pentru sancționare cu obiecțiile Dietei feudale: *”aceștia, deși locuiesc din vechime în principat, totuși firea și facultățile lor fizice și politice, starea lor de jos și alte împrejurări îi fac cu totul incapabili de drepturi și privilegii*²⁴. În suplica din 19 iunie 1744, clerul român va replica: *”Este în contra binelui public al statului că pe acest popor român nu-l lasă să se bucure de drepturile patriei, când acestea îi aduc ceva ușurare, ci numai când îl îngreunează. Staturile (reprezentanții națiunilor privilegiate) ne calomniază când zic că noi vrem să ne facem egali cu domnii de pământ, măcar că ar fi interesant să se știe cum și-au făcut acești domni - în contra dreptului naturii - robi și iobagi din atâția nemți, unguri și români... Este sigur că toate celelalte națiuni recepte au primit privilegiile lor întrucât au fost catolice și de aceste drepturi se bucură și acum când sunt acatolice. Fiindcă însă pe atunci românii erau încă schismatici... dar de vreme ce ei s-au întors acum în sânul bisericii romano-catolice, este just și echitabil să se bucure și de ceva favor. (...) clerul și poporul roagă pe împărăteasă să aprobe articolul de lege VII în textul prezentat de dânsa dietei prin contele Teobald Czernin*²⁵. Micu-Klein va expedia la Viena o nouă suplică prin care solicită drepturi nu numai pentru clerul și credincioșii săi, ci și pentru toți românii din Transilvania, indiferent de apartenența la religie.

Anul 1744 este cel al unui deznodământ dramatic pentru Inocențiu Micu-Klein. Din anul 1735, biserica sârbească ortodoxă din Karlowitz a început acțiunea de recuperare și de acapărare a ortodocșilor din Transilvania. Mitropolitul Vichentie Ioannovici l-a trimis în Transilvania pe călugărul Nicanor Melentievici *”să culeagă milă (donații-n.n.)”*, să consacre biserici, să sfințească preoți, să facă tot posibilul pentru propășirea Bisericii ortodoxe. În anul 1744, mitropolitul sârb din Karlowitz reia ofensiva de a aduce românii ortodocși și uniții ce urmau să fie convertiți sub jurisdicția mitropoliei sale. L-a delegat pe Visarion Sarai, călugărit la mănăstirea Sf. Sava de lângă Ierusalim. În data de 11 martie 1744, a pătruns în Transilvania. Această situație a atras muștrările împărătesei Maria Tereza. Călugărul a fost arestat și interogat în prezența episcopului Inocențiu Micu-Klein. Prezența lui Visarion Sarai a generat grave acuze din partea Dietei și a Guvernului. Ordinul de a se prezenta la Viena i se părea binevenit, întrucât va solicita din nou aplicarea articolelor de lege VI și VII. Dar coaliția adversarilor a fost mult mai puternică. Când a sosit la Viena, în septembrie 1744, legile Dietei transilvane erau deja sancționate. Inocențiu Micu-Klein urma să răspundă doar de faptele ce i se imputau.

²³ *Ibidem*, p. 101.

²⁴ C. Albu, *op. cit.*, apud Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. VI, București, Stabilimentul Grafic I.V. Socecu, 1895, p. 577.

²⁵ *Ibidem*, apud A. Bunea, *op. cit.*, pp. 105-107.

S-a ținut o conferință ministerială pentru dezbaterile problemelor Bisericii romano-catolice și greco-catolice din Principatul Transilvaniei. Maria Tereza a dispus alcătuirea unei comisii a Aulei transilvane pentru a formula întrebări la care urma să răspundă Inocențiu Micu-Klein. La cele 82 de întrebări episcopul a răspuns ireproșabil. A doua ședință a fost convocată pentru ziua de 7 decembrie 1744. Micu-Klein nu s-a prezentat personal, i-a trimis pe reprezentanții săi legali, Petru Pavel Aaron și agentul Hardt. Aceștia au transmis că episcopul este dispus să răspundă la întrebări doar dacă i se vor da înainte în scris pentru a le studia. Comisia i-a trimis lista cu cele 82 de întrebări. La 10 decembrie 1744, un împuternicit al comisiei s-a prezentat la locuința episcopului pentru a primi răspunsurile, însă nu a fost găsit. Plecase la Roma, îndrumat de cardinalul Sigismund Kollonich, nunțitul papal la Viena. La suveranul pontif, Papa Benedict al XIV-lea, urmează să-și pledeze cauza. Între timp, Cancelaria aulică a anexat cele 82 de întrebări la care trebuia să răspundă Inocențiu Micu-Klein. Însă, textul trimis Vaticanului era în mare parte amendat și amplificat în defavoarea episcopului. Vaticanul era informat că Inocențiu Micu-Klein nu avea dreptul să se întoarcă fără autorizație în teritoriul monarhiei fiindcă a uneltit cu schismaticii împotriva diplomelor leopoldine. Papa Benedict al XIV-lea îl desemnează pe cardinalul Albani să strângă dovezile pro și contra. Ca urmare, cardinalul papal a relatat că împărăteasa Maria Tereza l-a acuzat pe episcopul Inocențiu Micu-Klein de răzvrătire. Vaticanul fusese informat că dacă episcopul va reveni pe teritoriul Imperiului, va fi arestat. Papa Benedict i-a recomandat să rămână la Roma. S-a convenit că revenirea lui Klein în dieceză nu era necesară. Atribuțiile lui pot fi exercitate de episcopul unit de la Munkacs. Documentul nr. 320 de la cancelaria curții, din 1745, a fost menționat în lucrarea lui Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Inocențiu Micu Klein, 1728-1751*. S-a consemnat: *”în afară de Blaj, Ciufud, Veza, Cergăul Mare, Săptac, Tiur și Crăciunel, satele din comitatul Albei Inferioare au fost tulburate. De asemenea satele Șaldorf, Șalcău, Baia, Coșolț, Caltvaser, Nucet, Galați, Rucăr, Noul Român, Găinari, Ghișasa de Sus și de Jos, Ibișdorf, Bochiș, Koveș, Lupu, Cenade și Cisteiu din comitatul Albei Superioare. Locuitorii rămași statornici vechii legi, din comunele Cornățel, Mohu și Paloș, au alungat pe preoții uniți din casele lor, iar cei din Vințu de Jos și Vurper, au făcut altă cheie la ușa bisericii și au închis într-însa pe preot. La Făgăraș, neuniții au declarat că vor rămâne și pe viitor, neuniți. Întrebați, locuitorii din mai multe sate au refuzat să primească preoți uniți, mai cu seamă cei din districtul Făgărașului. Cei din Veștem și Rășinari, au amenințat că, dacă vor mai fi hărțuiți, vor emigra în Țara Românească. În Alba-Iulia, toți au refuzat să accepte aderarea lor la biserica catolică. După difuzarea circularei în sate au fost acte de violență. Cele două tabere, calvine sau unitariene se înfruntau. După cercetările întreprinse în principat, în iarna anului 1745-1746, episcopul rutean Mihai Manoil Olsavszky a propus: preoții corifei neuniți să fie aruncați în temniță;*

în contra săliștenilor să se procedeze cu mijloace severe; contra corifeilor din alte sate să se aplice pedepse; preoților uniți care au fost păgubiți și maltratați, să li se dea satisfacție; episcopii din Moldova și Muntenia, pe o cale potrivită, să fie opriți a mai sfinți preoți din Transilvania; călugării mănăstirilor din Scorei, Arpaș și Porcești să fie scoși din țară; episcopul Klein să se întoarcă în dieceză, căci, în cazul acesta, cei mai mulți au promis că vor reintra în sânul bisericii unite și se vor supune lui; directorul fiscal să capete ordin ca încă în decursul dietei din 1746, să facă tot ce va crede oportun în folosul aderării la biserica Romei”²⁶.

Comisia aulică transilvană a aprobat propunerile prelatului Olsavszky, cu excepția celei care viza reîntoarcerea lui Inochentie Micu-Klein. S-a invocat lipsa episcopului de doi ani din dieceză. A solicitat ca toate veniturile sale să fie puse sub sechestru. În anul 1745, Inochentie Micu-Klein îl rugase pe cardinalul Alexandru Albani să facă o nouă intervenție la Viena, în favoarea sa. Solicitarea i-a fost admisă. Cu aprobarea Papei Benedict al XIV-lea, scrisorii de intervenție i s-a anexat un memoriu al lui Micu-Klein, redactat în italiană, în care își justifică acțiunile și demersurile sale anterioare cu scopul de a se aplica prevederile celor două diplome leopoldine. În memoriul său menționează că împăratul Carol al VI-lea a ridicat în orașul Făgăraș episcopia. Biserica Sf. Nicolae a fost orânduită catedrală de rit grecesc, iar pastorului ei i s-a fixat suma de 3.084 florini pe an. În 1738, cu aprobarea Vaticanului, același suveran a extins cea dintâi ctitorie. S-a prevăzut ca privilegiul emanat de Leopold I să rămână valabil *”în deplină și desăvârșită putere”*.

Evenimentele din Europa – izbucnirea războiului austro-spaniol pentru succesiunea la tronul Austriei, alianța Papei Benedict al XIV-lea cu Spania, invadarea statelor papale de către austrieci –, i-au fost, indubitabil, nefavorabile lui Inochentie Micu-Klein. Relațiile diplomatice ale Vienei cu Roma au fost întrerupte de Maria Tereza în 1745 și reluate în următorul an. În locul nunțiului papal Paolucci, a fost desemnat F. Stoppani. Vaticanul anunțase deja că Micu-Klein urma să rămână la Roma, întrucât Maria Tereza, inflexibilă, intenționează să-l aresteze. În iulie 1747, Papa Benedict al XIV-lea l-a primit în audiență pe Inochentie Micu-Klein și i-a cerut să abdice, promițându-i anual o pensie de 1.200 florini renani. Abdicarea ar fi însemnat renunțarea la cauza pentru care a militat o viață. Agitația din Transilvania, generată de întârzierea reîntoarcerii acasă a lui Micu-Klein, sporea. Au fost semnalate și revolte. Alarmată, Maria Tereza a convocat o conferință ministerială care a încredințat sarcina abdicării cardinalilor Albani și Mellini. Noile tratative nu au dus la rezultatul scontat de oficialități. Micu-Klein a refuzat să semneze actul elaborat de conferința ministerială, afirmând că nu acceptă eludarea rezolvării problemelor cuprinse în diplomele leopoldine. Nu mai primea

---

²⁶ C. Albu, *op. cit.*, pp. 194-195.

niciun sprijin din partea papalității. În 7 mai 1751, este constrâns să transmită cardinalului Mellini decizia de a abdica.

În decembrie 1751, Maria Tereza a semnat două decrete. Primul îngăduia ortodocșilor să aibă biserici independente la Sibiu, Făgăraș și Hațeg. Prin cel de-al doilea, se cerea ca Nicolae Pop, vicarul lui Inochentie Micu-Klein, să fie deferit justiției. Cardinalul Mellini i-a cerut episcopului să elaboreze o enciclică prin care să comunice celor de acasă că a abdicat și să ceară tuturor să-l onoreze pe vicarul apostolic Petru Pavel Aaron. Noul episcop va păstori între 1752-1764. Inochentie Micu-Klein i-a supraviețuit patru ani. La 6 martie 1764, Petru Pavel Aaron a decedat. A fost o nouă speranță pentru Inochentie Micu-Klein să revină ca episcop. Prin scrisoarea redactată în 12 aprilie 1764, le cerea protopopilor să se mobilizeze pentru revenirea lui. Însă posibilitatea de a pleda pe lângă autoritățile din Viena sau de la Vatican era exclusă. Sinodul electoral a fost convocat de Maria Tereza la 16 februarie 1699. A fost numit episcop Atanasie Rednic. Papa Clement al XIII-lea l-a confirmat în primăvara anului următor. Sinodul din 15 iunie 1764 a respins alegerea lui Atanasie Rednic. Micu-Klein își va pleda din noua cauza. Va interveni pe lângă cancelarul Kaunitz să-i înlesnească întoarcerea. Nu a primit niciun răspuns. În august 1764 i-a scris din nou cancelarului. Solicita să i se aprobe o călătorie la Viena pentru a-și pleda cauza în fața împărătesei. Intervenția i-a fost în van și de această dată. Scrisoarea adresată arhiepiscopului de Strigoniu rămăsese fără răspuns.

În al 76-lea an al vieții, s-a stins. A fost înmormântat în biserica *Madonna del Pasco* din Roma. Pe lespede de funerară i-a fost săpat epitaful: ”*Lui Ioan Inocențiu Klein, baron, numit episcop de Făgăraș al vlahilor, grecilor, rutenilor și rascienilor de către împăratul Carol al VI-lea și Maria Tereza, după ce a obținut cele mai multe binefaceri pentru biserica și poporul său, administrându-și dieceza cu sfințenie și pietate, măcinat de vârstă și trude, provocate de biserică, patrie și dieceză, după ce și-a părăsit episcopatul, a decedat în a noua zi a calendelor lui octombrie 1768*”²⁷. Dorința lui a fost să fie înmormântat în catedrala de la Blaj. La 22 iunie 1997 a fost exhumat și dus la Biserica *Bunei Vestiri* a Colegiului român *Pio Romeno* din Roma. La 2 august 1997, rămășițele pământești au aduse la Blaj și depuse în altarul catedralei *Sfânta Treime*. La 19 octombrie 1997 a fost înmormântat în catedrala *Sfânta Treime* din Blaj.

Cercetarea activității culturale a lui Inochentie Micu-Klein a debutat în 1992 cu editarea manuscrisului de poezie latină din anii exilului. A fost dată tiparului și unica sa operă originală, *Arhieraticon*. ”*Conținutul cărților sale, adunate prin act volitiv și deci, elocvent, trădează în episcopul românilor uniți din Ardeal un intelectual caracteristic vremii, deschis către varii lecturi teologice și laice,*

---

²⁷ *Ibidem*, p. 226.

specifice perioadei de amurg a Contrareforme catolice. Un eșantion din bibliotecă lasă loc tălcuii că tânărul arhiereu era interesat, dincolo de avatarurile zbuciumate care i-au bântuit scurta păstorie, de definirea eparhiei sale ca unitate eclesiastică”²⁸.

Biblioteca lui Inochentie Micu-Klein este cea mai veche bibliotecă a unui român, descrisă până acum, după aceea a stolnicului Constantin Cantacuzino²⁹. Ea se încadrează în bibliotecile umaniste ale vremii, recomandându-l pe prelatul român drept un european interesat de mișcarea ideilor din lumea catolică. Vechiul fond de carte al Blajului greco-catolic, numit *Fondul bazilitan*, aflat în custodia Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române s-a constituit din 283 de cărți aflate în inventarul de la 1747. ”*Nouă zecimi din cărțile cercetate provin din mediul catolic. Excepție fac autorii acatolici ai unor dicționare de epocă: Francisc Parisz Papai, Johannes Fries sau Matyas Bel*”³⁰. Cărturarul și episcopul Micu-Klein a fost interesat de două tratate de filozofie scolastică, *Theologia dogmatica moralis et scholasticis* (Francisc Henno) și *Clypeus philosophico-Scotisticus* (Alipio Locherer), elaborate pe fundamentul realismului moderat – *universalia in re* – al lui Toma din Aquino și al doctorului John Duns Scotus. Lucrarea lui Roberto Bellarmino, *De controversiis Christianae Fidei, Manuale controversiarum in V libros distributum*, ediția Padova, 1719, *Speculum veritatis inter Orientalem et Occidentalem ecclesiam refulgens*, *De concordia Ecclesiae Occidentali set Orientalis in Septem Sacramentorum administratione* (Paris, 1679), *Arhieraticonul*, se adaugă fondului bazilitan. Din patristică, în biblioteca lui Inochentie Micu-Klein figurează numai Sfântul Vasile cel Mare, într-o ediție de *Opera quae Latine existant omnia*, editată la Köln în 1617. Părintele monahismului creștin a fost patronul cinului călugăresc în care a trăit și a murit episcopul ardelean. Codificările lui Vasile cel Mare au influențat definitiv călugăria creștină, care s-a identificat cu cea orientală, consolidată de canoanele paleocreștine. Orientul vechilor sinoade și al canoanelor acestora este detaliată și în lucrarea lui Paulo Paravicini, *Polyanthea sacrorum canonum coordinatorum*, publicată la Köln în anul 1728, în trei volume.

Pe parcursul carierei sale, Micu-Klein a achiziționat cărți de drept canonic și drept general. Preceptele dreptului bisericesc se regăsesc în lucrarea benedictinului Ludwig Engel, *Collegium universi juris canonici*, editată la Salzburg în 1693 și în culegerea *Corpus juris canonici*, editată la Basel în 1697. Din anul 1724 datează ediția de jurisprudență pedagogică a iezuitului bavarez Wilhelm

---

²⁸ Ioan Chindriș, *Biblioteca lui Inochentie Micu-Klein*, în ”Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca”, XXXIV, 1995, pp. 355-356.

²⁹ Corneliu Dima-Drăgan, *Biblioteci umaniste românești*, București, Editura Litera, 1974, pp. 73-100.

³⁰ I. Chindriș, *Cultură și societate în contextul Școli Ardelene*, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 2001, p. 51.

Pichler (1670-1731), *Candidatus jurisprudentiae sacrae seu juris canonici*, apărută în cinci volume la Ingolstadt. Din dreptul laic intern, se consemnează un *Index corporis juris Hungarici* și codul de procedură *Directio methodica peocessus judiciarii juris consuetudinarii Inclyti Regni Hungariae* (Târnavia, 1724). În 1738 îi parvin *Commnetarius ad D. Justiniani Institutionum imperialium IV libros* (Ingolstadt, 1738) și tratatul de drept civil *Commentarius ad institutionum juris civilis libros IV* (Köln, 1738). În biblioteca sa, se găsea la 1747 manuscrisul original al documentului de referință pentru demografia istorică românească, consemnat în volumul I, *Izvoare de demografie istorică* (București, 1986).

Inochentie Micu-Klein a fost primul episcop al Făgărașului care a organizat viața internă a diecezei, administrativ și metodologic. Codul protocolar intitulat *Rituale Jauriense* a apărut la Târnavia în 1687 din inițiativa viitorului cardinal Leopold Kollonich. *Ritualul* elaborat și de alte episcopii de fapt sintetiza tradiția ceremonială și protocolară a diecezei catolice cu respectarea strictă a cadrului general din Biserica Romei. Bibliologii estimează că volumul *Caeremoniale episcoporum* (Köln, 1712) a fost procurat de Klein în vederea consacrării sale ca episcop. Cartea de metodică ecleziastică *Formularium legale practicum fori eccesiastici*, de Francesco Monacelli Eugubini, a apărut la Veneția în patru volume la 1732. *Praxis beneficiariae recentioris libri V* (Köln, 1697), de Pirro Corrado, redă mecanismele de funcționare administrativă a Scaunului Apostolic. Manualul de oratorie bisericească al iezuitului Tobias Lohner este intitulat *Instructissima bibliotheca manualis concinatoria*. Codificarea catolică a lui Petrus Canisius, primul iezuit german, purta titlul *Institutiones Christianae pietatis seu parvus catechismus catholicorum*. Inocențiu Micu-Klein a aprofundat volumul editat în 1722 la Zagreb. A folosit și ediția iezuitului ungur Janos Nadasi, *Diurnum Latinum*. O tipăritură deosebită este *Officium Rakoczianum*, tipărită la Târnavia în 1726.

Din istoria ecleziastică și laică, se consemnează: *Historiae Byzantinae epitome*, a iezuitului slovac Franciscus Borgia Kery, cartea de istorie politică prin corespondența regilor și principilor, a lui Christian Lunig, *Litterae procerum Europaeorum* (Leipzig, 1712), ediția *Bulla Aurea Caroli IV* (Frankfurt și Nurnberg, 1741) a actului imperial de la 1356, prin care se stabilește sistemul politic al Sfântului Imperiu Romano-German. Lucrarea de filozofie modernă a profesorului ardelean Istvan Thoke, *Institutiones philosophiae naturalis dogmatico-experimentalis*, a fost publicată la Sibiu în 1736. *Hodegus Latini sermonis*, a lui Joachim Langio, a fost tipărită la Berlin în 1712. Ediția lui Cicero din *Epistolarum familiarum libri XVI*, apăruse la Târnavia în 1697. Inventarul de la 1747 nu menționează scrierea domnitorului Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, în copia profesorului său, Cacavella. ”Manuscrisul existent astăzi la biblioteca din Cluj-Napoca nu are nici un titlu, nici autor, iar autograful

domnitorului nu este dovedit³¹. Printre cărțile episcopiei, „în superiori conclavi, la cărțile in-folio, una figurează în inventarul amintit astfel: „*Concertatio sapientis adversus mundum. Graeco-Valchicus liber. Este desigur, „Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*”³², tipărit la Iași, în 1698. Ioan Chindriș, autorul volumul *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene* conchide: „(...) din prudență științifică, trebuie subliniat că cercetarea acestei vechi biblioteci din cultura noastră mai rămâne încă deschisă, în mod aparte cu privire la cărțile românești³³.

Autoexilul lui Inochentie Micu-Klein la Roma (1745-1768) este unul dintre subiectele dezbătute de istoriografia românească. I-au fost consacrate volumul epistolar *Correspondența din exil a lui Inochentie Micu-Klein*, al lui Zenovie Pâclișanu, și monografia *Inochentie Micu-Klein. Exilul la Roma 1745-1768, I-II*, editată de Francisc Pall la Cluj-Napoca în anul 1997. S-a editat în țară un manuscris cu poezie clasică latină, pe care Inocențiu Micu-Klein l-a redactat la Roma în anii exilului³⁴. Lucrările din biblioteca sa, *Caeremoniale episcoporum* (Köln, 1712), *Formularium legale practicum fori ecclesiastici* (Veneția, 1732), sugerează „propensiunea spre codificare în activitatea instituției pe care o conducea, spre definirea episcopiei ca organism eficient și a sa proprie în calitate de cap suprem al acesteia³⁵. Din ultimii ani ai exilului datează cea mai importantă lucrare a sa, *Arhieraticon*, emblematică pentru acea perioadă, întrucât definește atribuțiile arhierelui în cadrul manifestărilor sacerdotale. La Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga din Cluj-Napoca se păstrează manuscrisul unui *Arhieraticon* atribuit lui I. Micu-Klein. Provine din donația fraților Liviu și Iuliu Marțian, în inventarul căreia figurează la poziția 873³⁶. După consemnarea lui Ioan Chindriș, manuscrisul nu are un titlu generic, ci pe acela de intrare în materie: *Rânduiala sfinții ispovedanii pe scurt*. Literele inițiale sunt realizate în roșu, negru și galben. Lucrarea este scrisă în alfabet chirilic. Manuscrisul este împodobit în stilul manuscriselor *iluminate*. Bogăția grafică o imprimă frontispiciul. Desenul ar putea reprezenta, în opinia specialiștilor, un chivot cu suprafața dinspre cel care privește. La mijlocul suprafeței este un disc rotund, străjuit de două sfeșnice. Pe mijlocul

³¹ I. Chindriș, *op. cit.*, p. 57.

³² *Ibidem*, p. 58.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Inochentie Micu-Klein, *Arhieraticon*, ediție după originalul manuscris, studiu introductiv de I. Chindriș, Cluj-Napoca, 2000, apud Inochentie Micu-Klein, *Carte de înțelepciune latină. Illustrium poetarum flores. Florile poezilor noștri*, ediție de Florea Firan și Bogdan Hâncu, București, 1992, p. 5.

³⁵ *Ibidem*, p. 9.

³⁶ *Ibidem*, apud *Lista tipăriturilor, manuscriselor, documentelor și stampelor donate Bibliotecii Universității din Cluj de către frații Liviu și Iuliu Marțian*, inventar manuscris la Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga din Cluj-Napoca, ms. 5784.

discului este o cruce în jurul căruia este scris numele *Ioan Inochentie Clain*. Istoricul Francisc Pall relevă faptul că întemeietorul spiritualității române moderne ar trebui să fie numit, așa cum el însuși scrie, Ioan Inochentie Clain. Tradiția istoriografică aduce două schimbări esențiale asupra numelui său: numele laic Ioan a fost înlăturat; s-a alăturat numele Clain – scris în documentele latine Klein –, și pe cel românesc, anterior înnobilării, Micu. Rezultă numele Inochentie Micu-Klein. Francis Pall optează pentru Inochentie. În istoriografia viitorului va rămâne Inochentie Micu-Klein.

Coperta I are la mijloc imaginea Răstignirii, iar în cele patru colțuri, chipurile evangheliștilor Ioan, Matei, Luca și Marcu. Coperta IV are la mijloc Fecioara cu Pruncul, iar la colțuri, reprezentările celor patru evangheliști. Ornamentele florale completează copertile. Pe forțașul primei coperte se află următoare însemnare pe carte (ex libris) în latină și română: „*Ex libris Ioannis In. L. B. Klein episcopus Fogarasiensis 1748, 88 bris. A vlădichii de la Făgăraș din Ardeal 1748, octombrie 8 zile*”³⁷. Prima semnalare a manuscrisului se datorează lui Atanasie Popa, în două cataloage ale manuscriselor bibliotecii din 1976 și 1977³⁸. Anul ex-librisului este 1748. *Arhieraticonul*, liturghierul arhieresc sau slujebnicul arhieresc, cuprinde rânduiala și conținutul slujbelor bisericești la care este obligatorie prezența arhierelui (episcop, mitropolit, patriarh). Inochentie Micu-Klein a conceput un slujebnic arhieresc complex, pe o gamă de slujbe ce se vor regăsi în Arhieraticoanele românești până în zilele noastre. *Hirotesiile și hirotoniile* sunt cele mai importante slujbe. Cu excepția acestora, slujbele arhieresti, începând cu Liturghia, până la sfințirile de antimise și vase bisericești, de biserici, sfințirea Sfântului și Marelui Mir. Slujbele ierarhilor se desfășoară în catedrale, mănăstiri și biserici parohiale. *Arhieraticonul* oriental sau *grecesc* a fost codificat prin tipar la Paris în 1643 și reeditat în 1676. Primul *Arhieraticon* ardelenesc este cel alcătuit de Inochentie Micu-Klein. El urmează modelul apusean al edițiilor greco-latine de la Paris (1643, 1676), care codifică tot slujbe ortodoxe într-o selecție arhieraticonală riguroasă. Slujbele, împărțite în patru grupe, sunt: hirotesiile, hirotoniile și sfințirile legate de lăcașul bisericii și de obiectele de cult. Din prima grupă fac parte: hirotesiile citețului, cântărețului și ipodiaconului, hirotoniile diaconului și preotului, precum și *punerea* egumenului mănăstirii. A doua grupă cuprinde sfințirile și *rânduilele* legate de obiectele și materiile de cult din biserică. Începe cu sfințirea discului și a potirului, apoi sfințirea antimisului. În final se rezervă un timp pentru prepararea și sfințirea Sfântului și Marelui Mir. A treia grupă este alcătuită din slujbele care însoțesc zidirea și târnosirea lăcașului bisericesc. Ultima grupă cuprinde slujbele aferente hirotesiilor și hirotoniilor de grade bisericești înalte:

---

³⁷ *Ibidem*, p. 12.

³⁸ *Ibidem*.

arhidiaconul, economul mănăstirii, protopopul, episcopul. Această structură conferă *Arhieraticonului* specificitate. *Arhieraticonul* a fost conceput ”ca un mijloc de întărire a vastei sale dieceze unite cu Roma”³⁹. Slujba arhierască avea menirea să impresioneze, să înalțe, să lumineze sufletul credincioșilor. Pentru aceasta, episcopul îmbină indicațiile de scenariu, de procedură tipiconală, cu rugăciunile din diferitele momente ale slujbei arhieresti. ”*Versiunea românească a acestor rugăciuni este principala trăsătură care investește „Arhieraticonul” cu calitatea de remarcabilă operă literară originală pentru vremea și în accepțiunea vremii în care s-a creat*”⁴⁰.

Bibliografie:

Corneliu ALBU, *Pe urmele lui Ion-Inocențiu Micu-Klein*, București, Editura Sport-Turism, 1983.

Lucian BLAGA, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, Editura Științifică, 1966.

Nicolae BOCȘAN, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, Editura Facla, 1986.

Augustin BUNEA, *Din istoria românilor. Episcopul Inocențiu Klein (1728-1791)*, ed. a II-a, realizată prin confruntarea cu manuscrisul original de Ioan Chindriș și Niculina Iacob, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2012.

Ioan CHINDRIȘ, *Cultură și societate în contextul Școli Ardelene*, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 2001.

Corneliu DIMA-DRĂGAN, *Biblioteci umaniste românești*, București, Editura Litera, 1974.

Aurel DUMITRESCU-JIPPA, Nicolae NISTOR, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, Cluj, Editura Dacia, 1976.

Alexandru DUȚU, *Iluminismul în Istoria filosofiei românești*, vol. I, București, Editura Academiei, 1985.

IDEM, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, București, 1982.

Vlad GEORGESCU, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, București, Editura Humanitas, 1995.

Iluminismul, București, vol. I, Editura Albatros, 1971.

George IVAȘCU, *Istoria literaturii române*, București, Editura Științifică, 1969.

Ion LUNGU, *Școala ardeleană. Mișcare ideologică națională iluministă*, București, Editura Minerva, 1978.

---

³⁹ *Ibidem*, p. 98.

⁴⁰ *Ibidem*.

Dumitru MICU, *Scurtă istorie a literaturii române*, București, Editura Iriana, 1994.

Inochentie MICU-KLEIN, *Arhieraticon*, ediție după originalul manuscris, studiu introductiv de Ioan Chindriș, Cluj-Napoca, 2000.

V. MUSCĂ, *Metamorfozele rațiunii în secolul al XVIII-lea. I. Rațiunea teoretică*, în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philosophia", 17, 1982.

David PRODAN, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, ediție nouă cu adăugiri și precizări, București, Editura Enciclopedică, 1984.

Școala Ardeleană, III, 240 de ani de la moartea marelui arhiereu și luptător național Ioan Inochentie Micu-Klein. 1768-2008, volum coordonat de Ioan Chindriș și Ciprian Ghișa, Oradea, 2009.

Alexandru TĂNASE, *O istorie umanistă a culturii române*, Iași, Editura Moldova, 1995.

Mircea ZACIU, *Ordinea și aventura*, Cluj, Editura Dacia, 1973.